Kosterhavet-Ytre Hvaler

Vårt gemensamma arv

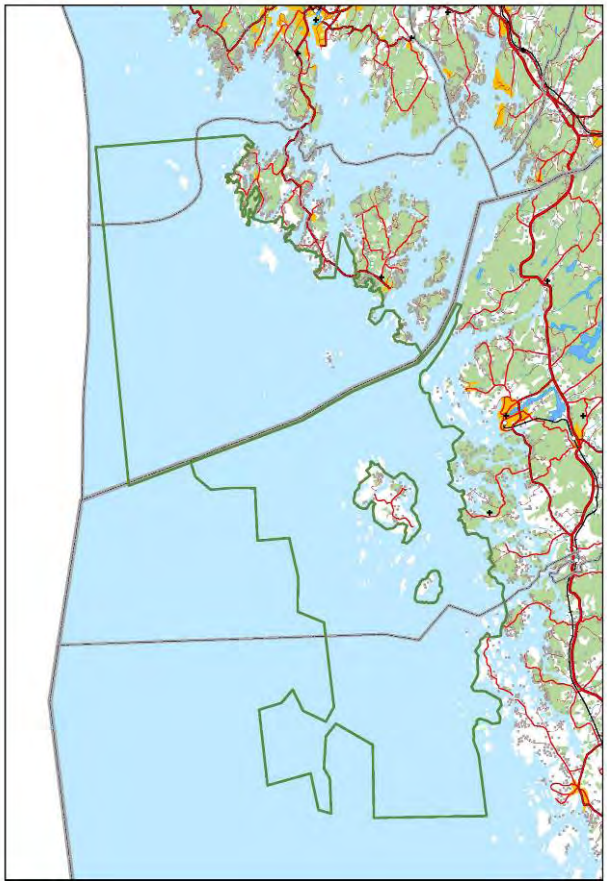

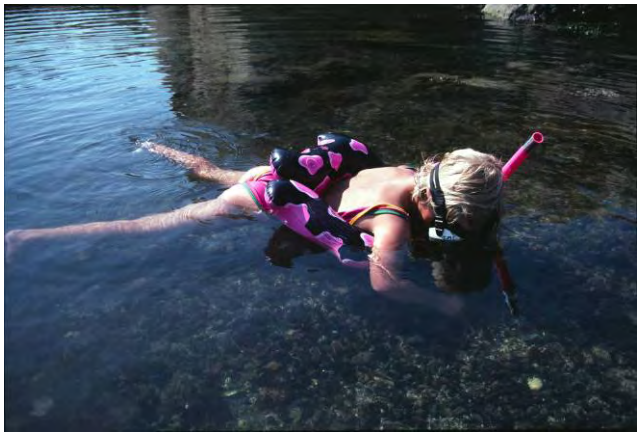

1. BAKGRUND

Gränsområdet Norge-Sverige som omfattar vattenområden och öar i Hvaler, Fredrikstad, Strömstad och Tanums kommuner är unikt ur flera olika avseende. Ur ett svenskt perspektiv är de marina bottnarna helt utan motsvarighet i landet. Området hyser fler än 6000 marina arter varav drygt 200 har sin enda svenska utbredning här. Ur ett norskt perspektiv är representationen av arter inte unik, men väl läge och mångfald. Mycket nära fastlandet och på ringa djup finns alla typer av marina bottnar representerade, från djupvattenssamhällen till grunda bankar och vikar. Bland annat finns här de största kända kustnära kallvattenskorall-reven i Atlanten.

Utöver de marina naturvärdena finns ett kultur- och naturlandskap på öarna i området som har en för bägge länderna unik flora. Kulturlandskapet är också specifikt för området. Ett resultat av att områdets invånare tidigare levde av småskaligt fiske i kombination med småskaligt jordbruk, vilket lett till en utspridd bebyggelse anpassad till jordbrukets förutsättningar och till möjligheten att hålla mindre båtar för fiske. Detta förklarar att bygden saknar de för södra och mellersta Bohuslän så typiska “fiskelägena”. Dessa förutsättningar kan också förklara att fisket bygger på en tradition av kustnära fiske, vilket var möjligt att kombinera med jordbruk. (Storsjöfiske såsom det utvecklades i Bohuslän under 1800-talet krävde bortavaro i veckor till månader.)

Hav och kustlandskapet präglas också av ett mycket högt exploateringstryck (turism, kustnära fiske, boende). Området ligger inom 150 km avstånd från tätbefolkade storstadsområden (Oslo, Göteborg) och ännu närmare befolkningscentra såsom Fredrikstad, Sarpsborg, Uddevalla, Vänersborg och Trollhättan.

Både Sverige och Norge har insett att områdenas särprägel måste bevaras for oss och till kommande generationer genom att kombinera ett skydd av de höga naturvärdena på land och inte minst i havet och ett långsiktigt hållbart nyttjande. Som ett led i denna strävan kommer de båda länderna att under 2009 inrätta nationalparker med marint fokus, Kosterhavet och Ytre Hvalers nationalparker, vilka kommer att gränsa till varandra och gemensamt utgöra ett ca 800 km^2 stort hav och kustområde.

I två oberoende processer har Norge och Sverige påbörjat ett arbete som ska leda till ett långsiktigt skydd och en hållbar utveckling av kustområdena kring norsk-svenska gränsen (Strömstad, Tanum, Fredrikstad och Hvaler kommuner). Genom en samverkan mellan Sverige och Norge kan processen effektiviseras och stora vinster uppnås, varför ett gemensamt projekt ”Kosterhavet-Ytre Hvaler Vårt gemensamma marina arv” har tagits fram.

2. SYFTE OCH MÅL

Havet är gränslöst.
Havsvattnet och dess innehåll av marina organismer känner inga politiska gränser. Havet förenar också människor genom sjöfart, fiske, kustturism och friluftsliv. Detta projekt har det <u>övergripande syftet</u> att inleda en norsk-svensk samverkan om förvaltningsstrategier, information samt utveckling av hållbara besöksmål i det gränslösa område som utgör planområde för två blivande nationalparker med marint fokus: Kosterhavet och Ytre Hvaler. Som en tydlig manifestation av denna samverkan är ett av projektets fyra delprojekt i form av en gemensam nationalparksinvigning i september 2009.

Projektets mål är att:

- skapa nationell och internationell uppmärksamhet för ett unikt gränsöverskridande projekt med fokus på bevarande av marina värden och ett hållbart nyttjande av marina resurser, samt av kustnära natur- och kulturvärden,
- att genomföra en gemensam invigning som manifesterar det gränslösa samarbetet, de första nationalparkerna i Norden med marint fokus och hur bevarande och hållbart nyttjande kan förenas i en långsiktig förvaltning,
- ta fram ett gemensamt och högkvalitativt informationsmaterial om natur- och kulturvärden, samt om hållbart nyttjande som underlag för utställningar och annan information i naturum/natursenter riktat till alla kategorier av besökare,
- utarbeta gemensamma strategier för skötsel och uppföljning som är baserat på ett gemensamt kunskapsunderlag för Kosterhavet och Ytre Hvaler.
- göra Kosterhavet-Ytre Hvaler till ett upplevelserikt, kunskapsintensivt och attraktivt besöksmål året runt,
- utveckla Kosterhavet-Ytre Hvaler området till ett hållbart besöksmål genom att implementera de råd och riktlinjer som EU projektet CREST tagit fram i ett internationellt samarbete där Hvaler och Strömstads kommuner deltagit.

Detta skall uppnås genom:

- Gemensam **invigning**
- Gemensam **information** och **marknadsföring**
- Likartade strategier för en **långsiktig förvaltning** av **natur- och kulturvärden** baserat på ett gemensamt kunskapsunderlag
- Gemensam utveckling av Kosterhavet-Ytre Hvaler till **en hållbar destination**

3. NYSKAPANDE

Kosterhavet och Ytre Hvaler kommer att bli de första nationalparkerna i Sverige och Norge med marint fokus där både havsmiljö och angränsande landmiljö skyddas. Dessutom blir området den första grenseoverskridende nationalparken. Detta har föranlett ett stort internationellt intresse, som exempel kommer Europarc-konferensen (en årlig europeisk konferens som samlar myndigheter och miljöorganisationer på temat ”skyddade områden”) att förläggas till Strömstad i september 2009.

Nationalparkerna är båda viktige då bevarande och hållbart nyttjande skall gå hand i hand. Projektet är nyskapande då man strävar efter att uppnå gemensamma strategier för skötsel och uppföljning i förvaltningen, gemensam invigning, utveckling av Kosterhavet-Ytre Hvaler som en hållbar destination för turism och utarbetande av gemensamt informationsmaterial.

4. GRÄNSREGIONALT MERVÄRDE

Genom en samverkan och gemensamt projekt för bildande av två nationalparker som direkt gränsar till varandra uppnås både ekonomiska, sociala, samhälleliga och miljömässiga vinster.

Projektet kan dessutom dra positiv nytta av en hel rad befintliga resurser och processer i området. De mest centrala av dessa är följande.

- CREST-projektet (EU Intrerreg IIIB Nordsjöprogrammet) där Kosteröarna och Hvaleröarna deltagit har utvecklat kriterier för hållbara besöksmål i samarbete med lokala aktörer. Detta kommer att nyttjas i Kosterhavet-Ytre Hvaler projektet. (http://www.crestproject.com).
- De naturvetenskapliga förstudier/inventeringar till nationalparksetableringarna som Länsstyrelsen/Naturvårdsverket och Fylkesmannen genomfört blir ett centralt underlag för arbetet med informationsmaterial inom Kosterhavet-Ytre Hvaler projektet .
- De resurser och den vetenskapliga kompetens, samt de nätverk och kontakter som finns hos universitet och högskolor som är aktiva i regionen, EU-projektet HERMES har Kosterhavet-Ytre Hvaler som ett ”common study site”. HERMES är ett internationellt multidiciplinärt forskningsprogram som undersöker Europas djupa marina ekosystem och deras miljö. (http://www.eu-hermes.net/)
- Den positiva dialogprocess som finns mellan yrkesfiskare, myndigheter och forskare på den svenska sidan. Denna process har bl.a. prisbelönats (Kungsfenan) och har lett till ett samförvaltningsprojekt. Kosterhavet-Ytre Hvaler projektet kan ytterligare understödja en process som skapar ett ekologiskt skonsamt och långsiktigt hållbart fiske på båda sidor om gränsen.
- En besöksinventering där besöksvolymer och ekonomiska effekter av turismen har genomförts i Kosterhavet under 2006. Resultatet av besöksinventeringen skall ligga till grund för åtgärder kring bildandet och skötseln av nationalparken.
- Genom att undersöka möjligheterna att förenkla eller ta bort det gränshinder som ISPS utgör för lokala kommersiella passagerarbåtsentreprenörer kommer fler besökare ha möjlighet att färdas mellan Kosterhavet och Ytre Hvaler.

5. MÅLGRUPPER

Projektet är indelat i fyra delprojekt och riktar sig till en bred målgrupp:

- Turister och besökare från Norge og Sverige samt øvrige verden
- Boende och näringsidkare inom området Kosterhavet - Ytre Hvaler
- Regioninvånare i alla åldrar i Sverige och Norge
- Barn- och skolungdomar i regionen Østfold - Västra Götaland
- Myndigheter och institutioner nationellt och internationellt
- Forskere
- Press och media nationellt och internationellt

6. PROJEKTORGANISATION

Projektägare i Sverige är Länsstyrelsen i Västra Götalands län med länsöverdirektör Göran Bengtsson som projektansvarig. Projektägare i Norge är Fylkesmannen i Østfold med assisterende fylkesmann Tove Lund som projektansvarig.

Projektet leds av en styrgrupp med projektägare, berörda kommuner, Naturvårdsverket, Miljöverndepartementet, Gränskommittén Østfold-Bohuslän/Dalsland, representanter för yrkesfisket och turistnäringen i Sverige och Norge.

Det operativa ansvaret, inklusive budgetansvar och samordningsansvar, har en projektkoordinator. Inom varje delprojekt finns en eller flera projektanställda, varav en är ansvarig projektledare för delprojektets genomförande.

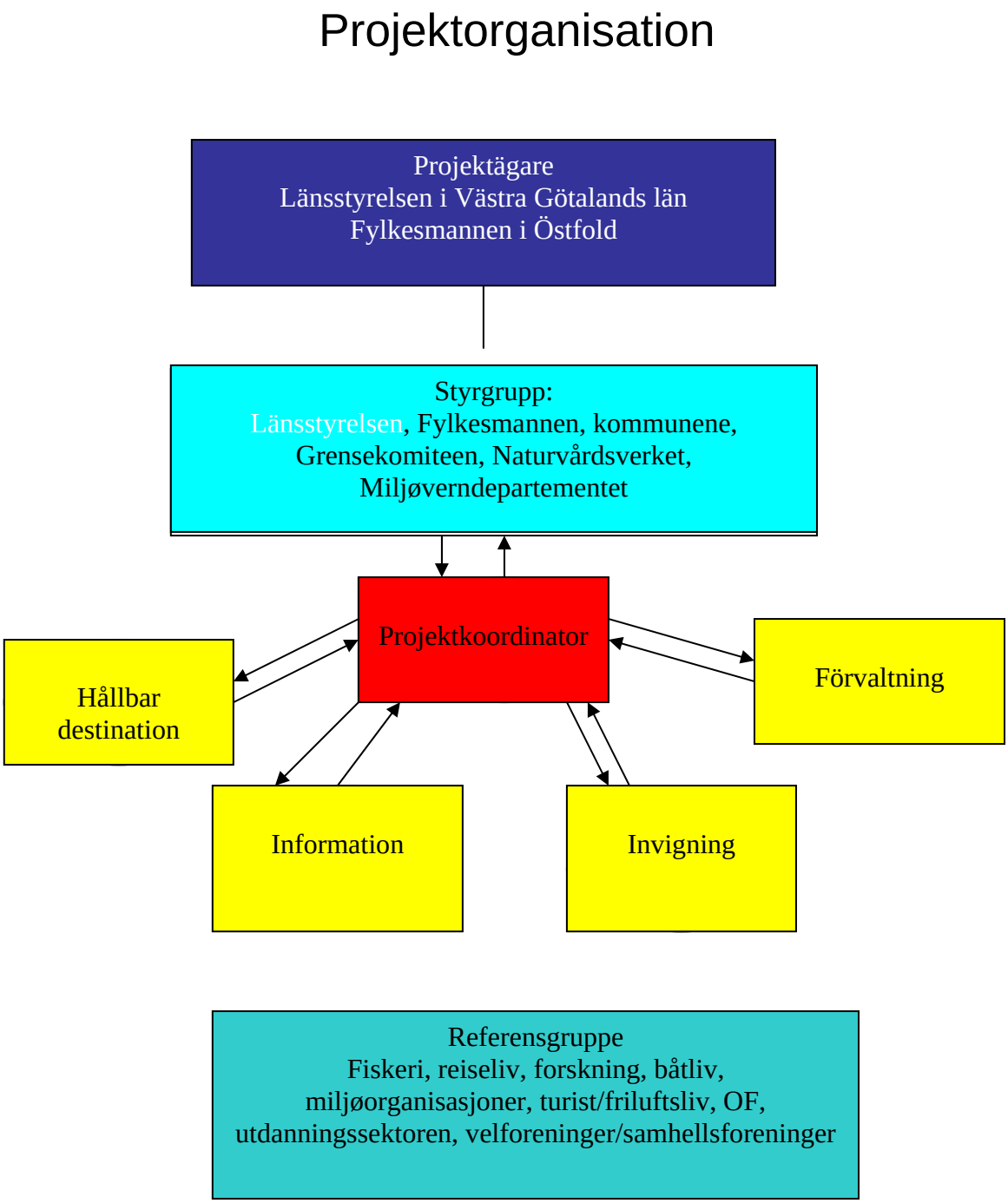

7. PROJEKTETS UPPLÄGG OCH INNEHÅLL

Projektet har fyra delprojekt som till innehåll och mål kort beskrivs nedan. Därefter beskrivs hur delprojekten länkar till varandra och hur det gemensamma målet ska uppnås.

7.1 Delprojekt 1: Gemensam invigning

Syfte och mål
Syftet med detta delprojekt är att skapa nationell och internationell uppmärksamhet för ett unikt gränsöverskridande projekt med fokus på bevarande och långsiktig hållbart nyttjande av marina och kustnära natur- och kulturvärden. Målet är en gemensam invigning som manifesterar det gränslösa samarbetet, de första nationalparkerna i Norden med ett tydligt marint fokus och hur bevarande och hållbart nyttjande kan förenas i långsiktig förvaltning.

Målgrupp
Allmänhet (Norge, Sverige och internationellt), politiker, förvaltare, naturvårdsforskare, miljöorganisationer, deltagare i Europarc-konferens, skolor, yrkesfiskare och näringsidkare.

Genomförande
Projektets huvudsakliga uppgift är att planera og genomføre en gemensam invigning. Innvigningen ska ha en officiell del med program før allmänhetens deltagande, samt särskilda program för skolor, företagare, besökande och forskare m.fl. i anslutning till invigningsdagen. Planeringen og genomføringen skal gjøres med stor lokal medvirkning. Invigningen kan t.ex. innehålla aktiviteter av nedan nämnda slag:

- Officiell invigning på havet med undervattensfilmning av korallrev från forskningsfartyg (Sven Lovén centrum för marina vetenskapers forskningsbåt Lophelia) direktlänkad till storbildsskärmar på större fartyg med invigningsdelegater och åskådare,
- Lyft av räktrål och provsmakning av nykokt räka,
- Grenseseilas med start och mål i Hvaler,
- Gränsrodd med lokala roddklubbar,
- Marinbiologiska strandexkursioner,
- Skolbesöksaktiviteter,
- Visningar av akvarieanläggningen på Sven Lovén centrum för marina vetenskaper,
- Aktiviteter vid entréerna/lokala knutpunkter.

Resurser
Projektledning. Invigningskostnader inkl fartygshyra. Finansiering av övriga invigningsarrangemang (se ovan).

7.2 Delprojekt 2: Informations- och utställningsmaterial

Syfte och mål
Syftet med detta delprojekt är att göra Kosterhavet-Ytre Hvaler till ett upplevelserikt, kunskapsintensivt och attraktivt besöksmål året runt. Målet är att ta fram ett gemensamt och högkvalitativt informationsmaterial om natur- och kulturvärden, om hållbart nyttjande (t.ex. fiske) samt om betydelsen av nyttjande och beteshävd för landmiljöns naturvärden. Detta

informationsmaterial ska utgöra underlag för utställningar och annan information i naturum/natursenter, entréer och informationsplatser ute i naturen samt information på webben som är tillgängligt för alla.

Målgrupper
Naturintresserad allmänhet, barn och ungdomar, skolklasser och internationella besökare.

Genomförande

- Gemensam marknadsföring för hela området genom att ta fram kvalitetsäkrat informationsmaterial (på svenska, norska, engelska, tyska) som gemensamt kan utnyttjas i marknadsföring och information för Kosterhavet och Ytre Hvaler,
- Produktion av gemensam hemsida,
- Framtagande av gemensam bildbank och en kunskapsbank för de marina och kustnära djur och växter som präglar området,
- Framtagande av gemensamt utställningsmaterial m.m. för både naturum, entréer och natursenter,
- Framtagande av utbildningsmaterial till skolbarn och skolungdomar för användning i naturum/natursenter samt på webben, (sjekk ”Hold Sverige rent”-norsk samarbeidsorganisasjon. Disse kan bidra med å skaffe informasjonmateriell beregnet på barn og unge) www.miljo.no Linda sjekker ut. ”Den naturlige skolesekken”
- Film om hållbart fiske,
- Bildspel om områdets naturvärden över och under ytan,
- ”Handbok” i att restaurera den typen av landmiljöer som finns i Kosterhavet och Yttre Hvaler,
- Framtagning av speciellt nationalparkssjökort för besökande båtturister,
- ”Traditionell” karta över hela området,
- Produktion och utgivning av gemensam bok om nationalparkerna (på svenska, norska och engelska), samt film om nationalparkerna (svenska, norska, engelska).

Resurser
Projektledning. Finansiering av insamling, bearbetning och produktion av informationsmaterial som hemsida, informationsbroschyrer, böcker, utställningar, film och Nationalparkssjökort.

7.3 Delprojekt 3: Gemensam strategi for förvaltning

Syfte och mål
Syftet med detta delprojekt är att skapa en förvaltning av en gränslös resurs (havet och dess invånare). Målet är att utarbeta likartad förvaltning som är baserade på ett gemensamt kunskapsunderlag för Kosterhavet och Ytre Hvaler.

Målgrupp
Förvaltande och ansvariga myndigheter, förvaltnings- och naturvårdsforskare, samt olika aktörer i området.

Genomförande
Havets ekosystem är utan gränser och de marina resurser som finns i Kosterhavet och Ytre Hvaler är i många fall delar av gemensamma ekologiska populationer och bestånd. Nordsjöräkan är ett exempel, andra exempel är knubbsäl och sjöfågel, samt de flesta arter av

mobila ryggradslösa djur och ett flertal alger (som även om de är fastsittande som vuxna har spridningsstadier som transporteras med vattenmassorna).

Ur ett ekologiskt perspektiv är alltså likartad förvaltning för Kosterhavet och Ytre Hvaler en stor fördel, som ökar både effektivitet och kvalitet i förvaltningen. De gemensamma strategier för skötsel och uppföljning baseras på det kunskapsunderlag som tidigare tagits fram och som fortsatt kommer tas fram i nationalparkerna. Erfarenhetsutbyte kommer att ske i ett särskilt skötselråd med representanter från den förvaltande myndigheten från båda länder.

Idag finns nästan all marinbiologisk dokumentation om de marina naturvärdena samlad vid Institutionen för Marin ekologi/ Sven Lovén centrum för marina vetenskaper och detta gäller både de nya studier som genomförts på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götaland och tidigare studier genomförda åt Fylkesmannen i Østfold. Detta faktum underlättar arbetet med att ta fram gemensam dokumentation som underlag till skjötsels- och förvaltningsplanerna.

Arbetet med förvaltningen omfattar bl.a. följande:

- Sammanställning av befintlig kunskap om området från Kosterhavsprojektet och tidigare undersökningar på norskt område,
- Iståndsättning av ett gemensamt skötselråd för erfarenhetsutbyte för återkommande träffar två gånger per år,
- Framtagande av gemensamma förvaltningsmål för bevarande och hållbart nyttjande av natur- och kulturvärden,
- Utveckling av former för samverkan med fiskets samförvaltningsprojekt bl.a i form av utbildning av fiskare i marinbiologi,
- Framtagande av kriterier för en framgångsrik förvaltning. Framtagande av strategier för skötsel. Framtagande av indikatorer för en kontinuerlig utvärdering av förvaltningen. Framtagande av strategier för förslag på åtgärder då målen inte uppfyllts,
- Workshop i adaptiv förvaltning ,
- Kommunikations- och dialogträning med olika aktörer och förvaltningsansvariga. Här är tanken att skapa mötesplatser och träffar mellan grupper som har olika intressen av samma hav – t.ex. fiskare – forskare, turismentreprenörer – fiskare, yrkesfiskare – fritidsfiskare. Genom att utveckla forum och plattformar med information kan förståelsen för varandras arbete öka. Det är också bra att mötas i olika former, och inte enbart när det kommer upp konkreta frågor. Exempelvis kan inbjudningar gå till olika representanter med fokus på olika diskussionstema.

Resurser
Projektledning. Framtagande av förvaltningskriterier, förvaltningsplan/skjøtselsplan och underlagsmaterial. Framtagande av skötselråd. Finansiering av workshop och dialogprojekt.

7.4 Delprojekt 4: Hållbar destination

Syfte och mål
Syftet med detta delprojekt är att utveckla Kosterhavet-Ytre Hvaler området till ett hållbart besöksmål året om. Målet är att miljöcertifiera alla aktörer inom besöksnäringen i området (t.ex. ISO 14001) inom 3-5 år från projektstart.

Målgrupp

Företag och aktörer inom besöksnäringen

Genomförande

- Utbildning av företagare i hållbar utveckling och miljöledning,
- Implementera de råd och riktlinjer som EU projektet CREST tagit fram i ett internationellt samarbete, där Hvaler och Strömstads kommuner deltagit,
- Implementera riktlinjer för ekoturism/hållbar turism hos de företag som agerar inom nationalparkerna,
- Stimulera framtagande av hållbara besökspaket (i samarbete med lokala entreprenörer),
- Miljöcertifiering av företag inom besöksnäring (och om möjligt yrkesfiske),
- Utbildning/kvalitetssäkring av naturguider,
- Ta fram förutsättningar för hållbara transporter inom/mellan Kosterhavet och Ytre Hvaler.

Resurser

Projektledning. Finansiering av utbildningar. Stöd till miljöcertifieringar.

7.5 Samverkan mellan delprojekten

De olika delprojekten är länkade till varandra genom att delresultat av ett delprojekt går in som underlag i ett annat. Figuren nedan visar de mest uppenbara kopplingarna mellan delprojekten. Koordinatorn har i uppgift att se till så att flödet av information fungerar.

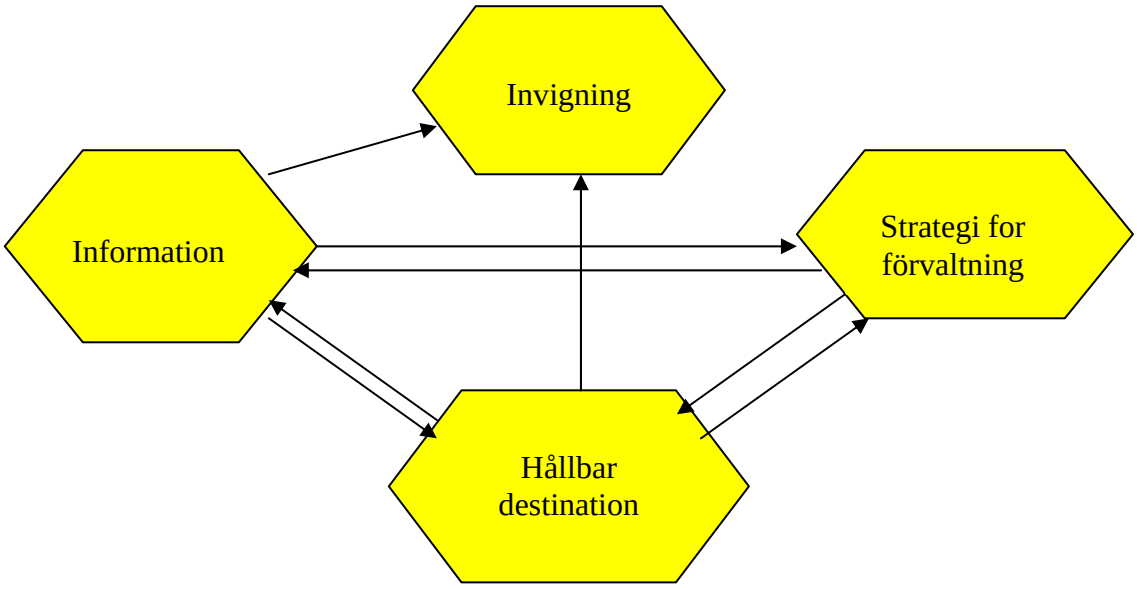

9. TIDSPLAN

Projektperiod; 29 juni 2008 – 31 maj 2011

Här visas en sammanfattande tidsplan för hela projektet, för mer detaljer hänvisas till bilaga 4, Tid- och aktivitetsplan.

Steg 1	29 juni 2008 – 31 december	Start, koordinator, projektledare och grupper

	2008	tillsätts, webbsida, info, workshop, planering och igångsättning av flera aktiviteter
Steg 2	1 januari 2009 – 30 juni 2009	Alla aktiviteter igång t.ex. marknadsföring, info.material, planering invigning, förvaltningsmål m.m.
Steg 3	1 juli 2009 – 31 december 2009	Fortsatta aktiviteter: bl.a. marknadsföring, arbete med info.material, bok, film, sjökort, bildbank. Invigning i september. Utbildning av naturguider, utredning kommunikationer och sammanställning kunskap klar.
Steg 4	1 januari 2010-30 juni 2010	Många parallella aktiviteter fortsätter bl.a. bildbank, karta, skolmaterial, hållbar turism, webbuppdatering sker kontinuerligt
Steg 5	1 juli 2010 – 31 december 2010	Workshops, utveckling av förvaltning, utbildningar, planering av fortsatt verksamhet.
Steg 6	1 januari 2011 – 31 maj 2011	Avslutning av flera aktiviteter, planering av fortsatt verksamhet, utvärdering, resultatspridning.

10. UTVÄRDERING

Projektet kommer att sammanställa information kring aktiviteter, arrangemang och projekt som har genomförts och hur resultatet har utfallit.

Uppföljning kommer att ske genom enkätundersökningar bland dem som varit delaktiga i projektet.

Projektet ska lägga fram konkret förslag på hur de upparbetade nätverken (delprojekten) skall kunna fortsätta sitt samarbete i framtiden (efter projekttidens slut).

11. FÖRVÄNTADE RESULTAT

- Riksomfattande kännedom och intresse för Kosterhavet-Ytre Hvaler nationalparker,
- Positiv uppmärksamhet i alla större radio- och TV-kanaler samt dagspress i Norge och Sverige kring nationalparkerna och det gränsöverskridande samarbetet,
- Gemensam svensk-norsk kunglig invigning med nationell och internationell uppmärksamhet,
- Kosterhavet-Ytre Hvaler nationalparker blir en nationell och internationell förebild för bevarande och långsiktig hållbart nyttjande av naturresurser,
- Gemensamt svensk-norskt informationsmaterial i form av utställningar, bildbank, film, bok, utbildningar, skolpaket och broschyrer,
- Gemensamma strategier for förvaltning av nationalparkerna Kosterhavet-Ytre Hvaler.

11. INFORMATION OCH RESULTATSPRIDNING

Extern information (med detta menas behov av löpande information till fr a boende i området):

- En gemensam webbsida kommer att upprättas där information om projektet och Kosterhavet-Ytre Hvaler nationalparker läggs ut kontinuerligt. Hemsidan har länkar till samtliga samarbetspartners- Produktion av flerspråkiga informationsbroschyrer
- Film om områdets naturvärden över och under ytan
- Bildspel om området naturvärden över och under ytan
- Framtagning av gemensamt utställningsmaterial för naturum på Koster, entréerna i Kosterhavet och Natursenter på Hvaler
- Framtagning av speciellt nationalparkssjökort för besökande båtturister
- ”Traditionell” karta över hela området
- Produktion och utgivning av gemensam bok och film om nationalparkerna (på svenska, norska och engelska)
- Gemensamma marknadsföringsinsatser om naturvärden och aktiviteter
- Regelbundna kontakter kommer att hållas med press/media genom pressmeddelanden och presskonferenser
- Infomateriale til innbyggerne (Nyhetsbrev i form av KH4 m.v)
- Internationell Europarc-konferens i september 2009, informationsmaterial
- Informationsmaterial i samband med invigningen 090909

Behov av information (med detta menas behov av framtagande av information för projektets genomförande):

- Framtagande av gemensam bildbank och kunskapsbank för de marina och kustnära djur och växter som präglar området
- Gemensamt pedagogiskt material för barn- och ungdomar (skolor) som kommer att leda till ökat gränsutbyte mellan norska och svenska skolor i gemensamma skolprojekt,
  ”Handbok” i att restaurera den typen av landmiljöer som finns i Kosterhavet och Ytre Hvaler

Resultatspridning, (med detta menas hur ska projektets resultat spridas under projekttidens gång samt efter projekttidens slut):

- Projektets resultat under projekttidens gång att förmedlas via nyhetsbrev och i relevanta nätverk med jämna mellanrum till lokala, regionala, nationella och internationella sakägare och övriga intressenter
- Fokusgrupper för resultatets spridning kommer att vara regionala invånare i Östfold och Västra Götaland
- Informationsmaterialet som tas fram under projekttiden kommer att vara en del av resultatet

13. EKONOMI

Projektet är uppdelat på fyra delprojekt, vart och ett med en projektledare. Till det kommer en projektkoordinator som skall koordinera hela projektet och tillse att de olika delprojekten samordnas över nationsgränsen för ett maximalt utbyte av kunskap och erfarenheter. Framställning av bilder, film, böcker och utställningar m.m. kräver konsultinsatser, liksom utbildningar och workshops.

Preliminär kostnadsbudget Sverige

Kostnadsslag	2008	2009	2010	2011	Summa SEK
Egen personal					
Externa tjänster					
Resekostnader					
Övriga kostnader					
Summa faktiska kostnader					
Direkfinansierade kostnader					
Summa kostnader					

Preliminär kostnadsbudget Norge

Kostnadsslag	2008	2009	2010	2011	Summa NOK
Egen personal					
Externa tjänster					
Resekostnader					
Övriga kostnader					
Summa faktiska kostnader					
Direkfinansierade kostnader					
Summa kostnader					